

A SZENT KORONA ÉS A NEMZETISÉGI KÉRDÉS

AVAGY

A MAGYARORSZÁGI NEMZETISÉGI MOZGALMAK KIBONTAKOZÁSA EGY FORTÉLYOS SZÖVETSÉG ÁRNYÉKÁBAN

I. MIT JELENTETT A SZENT KORONA ORSZÁGAI MAGYARJAINAK ÉS NEM MAGYARJAINAK A SZENT KORONA?

Ha mindössze arra válaszolunk, mit jelentett a Szent Korona országai magyarjai számára, válaszunk magabiztos lehet és egyértelmű, kételyt senkiben sem ébreszt. Igen, nyugodtan, ünneplő hangszúllyal mondhatjuk:

a Szent Korona megbecsültségével a magyar történelemben semmi sem vetekedhetett. Igazolhatjuk ezt a világtörténelem talán legszebb és egyben legréjtélyesebb oklevelének a felidézésével:

Zsigmond király egy 1390. évi oklevélben az adományozónak a kiváló érdemeit abban látja, hogy „abban az időben, mikor felségünk méltóságának gyarapítása végett győzelmes seregével Magyarország területére jött, Péter comes az említett *Magyarország java és méltósága érdekében* – a seregnek híven és hatalmasan ellenállva, birtokainak és javainak felgyújtásával és elpusztításával *őszinte és állhatatos hűsége miatt*, amelyet *Magyarország szent koronája iránt tanúsított* – félelem nélkül, kevéssé igazságosan igen nagy károkat szenvedett a mi követőinktől és akkori híveinktől”.¹

Szent Korona

Fel tudjuk ezt mi fogni, a második ezredforduló emberei?

Igen, Zsigmond magyar király megjutalmazza Péter comest, mert az – a Szent Korona iránt tanúsított állhatatos hűsége által vezéreltetve – akkor kelt fel őellene, Zsigmond magyar király ellen, amikor ő magyar király léteire szembefordult a Szent Koronával. Zsigmond ez oklevelében nem kevesebbet tesz, mint azt, hogy

szembeállítja a Szent Korona iránti hűséget a törvénysértő királyhoz való hűséggel, s ezzel nemcsak elválasztja a Szent Koronát önmagától mint uralkodótól, de hitet tesz amellest, hogy a Szent Korona az a főhatalom, amelynek a király csak azzal a feltétellel részese, ha nem fordul szembe „Magyarország javával és méltóságával”.

Zsigmond adománylevelében elismeri, hogy a Szent Korona a közjogban a király fölöttese. Mi a titka a Szent Korona és Zsigmond király viszonyának? Miért viselkedett így Zsigmond? Zsigmond már tudta, mi a Szent Korona misztériuma és rejtélyes hatalma.

Miután felocsúdtunk döbbenetünkből, s képessé váltunk felfogni, hogy ezen oklevelek hitelesek, folytathatjuk magyarázatunkat azzal, hogy a Szent Korona megőrző erejévé vált

¹ Idézi Eckhart Ferenc: 1941, 88–89.

a magyar alkotmánynak, a magyar államiságnak, meghatározójává a magyar közjogi fejlődésnek, de jelentősége nem akkor volt a legnagyobb, amikor a magyar nemzet jólétben és biztonságban élt, hanem akkor, amikor nehéz helyzetekbe került. Történelme legnehezebb helyzetein a Szent Korona segítségével lett úrrá a magyar nemzet. A Szent Korona megteremtője volt a nemzeti egységnek a magyar történelem legdrámaibb helyzeteiben is.

Felfoghatatlan ennek a jelentősége, s ma már szinte hihetetlen, hogy Valakinek köszönhetően a nemzeti egység mindig helyreállt, amikor a széthúzás végzetes lehetett volna. A Szent Korona oldotta fel mind a katolikus-protestáns ellentétet, mind a politikai meggyőződésből, pártállásból fakadó ellentéteket.

Hivatott protestáns államférfijaink éppolyan odaadó hívei a Szent Koronának, mint hivatott katolikus államférfijaink. A nagy protestáns erdélyi fejedelmek küzdelmük elsőrendű céljának tekintették, hogy a Habsburg-házi magyar király törekvéseivel szemben a Szent Koronának a történelmi magyar

továbbfejlődésre, kitágulásra bizonyult alkalmasnak, amikor maga a magyarság is lelkében már modernné vált, mondhatnók elvilágiasodott. Semmi sem világítja meg ezt jellemzőben, mint a magyar kálvinizmus magatartása. Ebben újra egyetemes eszme öltött pusztán nemzeti jelleget, mégpedig nem úgy, hogy az átvett nemzeti szellemben alakította – ebben valóban nem volna magyar sajátosság –, hanem inkább, hogy kizárólagosította, úgyszólván kiszakította e vallás egyetemes közösségéből, tehát »finitizálta«. S ez a kálvinizmus, amely az innenső világból minden szent tényezőt alijában száműzött, mint »magyar vallás« épp oly híven ragaszkodott a nemzettestnek ehhez a »középkori« szentséges felfogáshoz, mint ahogy később a liberalizmus³ is az eszmének csupán kereteit tágitotta, de misztikus alapjaihoz nem nyúlt hozzá.”

A Szent Korona védelmező hatalmának köszönhető, hogy a magyar közjog a Habsburg-kor nehéz évszázadaiban: közvetlenül a török kiűzése után, I. Lipót korában, II. József korában, majd az 1849-et követő másfél évtizedben megtöretetlennek, sebezhetetlennek, legyőzhetetlennek bizonyult.

A Szent Korona mint jogalany a hajdanvolt szakrális király jogutódjaként a magyar államhatalom legmagasabb rangú alanya

alkotmányban, valamint a Szent Korona-eszmében kifejezett akaratát győzelemhez segítsék.

Prohászka Lajos fogalmazta meg a leghitelesebben², hogy mit jelentett (mit jelent) a magyar nemzet kálvinista részének a Szent Korona: „Bizonyosnak tekinthető azonban, hogy a középkor egyetemes vallásos szemléletében osztozva és mégis a maga árvaságát, örök egyedüliségét tapasztalva, a magyar szellem objektivációs iránya is sajátosan befelé, a nemzet felé fordult, és ezzel a középkori egyetemes jellegű vallásos szimbolika mindinkább ráirányult a nemzet testére és a honi földre, amelyen ez a nemzettest élt, és ezt magát is valósággal vallásos tiszteletben részesítette. Csak ebből a sajátos befelé fordultságból lehet megérteni, hogy a Szent Korona eszméje mint az állam, az egész élő nemzettest jelképe, nehéz korokban is diadalmasan ellenállt minden támadó törekvésnek. Sőt

Próbáljuk ezt megmagyarázni egyetlen mondatban:

A Szent Korona-eszmében jelen van egymást erősítve, mind a Szent Korona misztériuma – amely által meggyőző erejűvé válik, hogy a Szent Koronát méltán tekinthetjük Isten akarata közvetítőjének, hídnak Magyarország és az Ég között –, mind a Szent Korona mint jogalany a hajdanvolt szakrális király jogutódjaként a magyar államhatalom legmagasabb rangú alanya, s így alakulhatott ki az a rejtélyes hatalma, amelynek köszönhetően a majdnem négy évszázados Habsburg-korban mindig – még a legsúlyosabb harctereken vívott vereségek után is! – a közjogi küzdelmek színterén (lehet, hogy csak két évtized múlva, de az is lehet, hogy már a békekötéskor) – a Magyar Királyság végül mindig győz, s ennek olyan rejtélyei vannak, amelyek megértéséből mindig méltóképpen erősödhetett a magyar nemzeti öntudat...

² Prohászka Lajos: 1941, 164–165.

³ Az a liberalizmus (nevezik nemzeti liberalizmusnak is), amelyre Prohászka Lajos utal, nem hasonlít arra a mai magyarországi politikai irányzatra, amely önmagát liberálisnak nevezi ugyan, de a századforduló idején kibontakozott ún. polgári radikalizmus szellemi örököseként politizál, nem ismervén el a magyar nemzeti törekvéseknek a létjogosultságát. Még a magyar nemzet önvédelmének a létjogosultságát sem.

Mivelhogy a Szent Korona a mindenkori politikai nemzet számára, a Szent Korona tagjai számára elsősorban a szabadságjogokat, a méltányosságot, illetve a jobbiztonságot jelentette, a Szent Korona országainak szabad polgárai természetesen övezték halálával, szeretettel, tisztelettel. Tiszteelve szerették mindazok, akik a törvények, az alkotmány megtartását nem érezték terhesnek, s félve tisztelték azok, akik a törvényeket csak kényszerűségből tartották meg. És ez ellen mit tehetett egy törvénysértő király? Megparancsolhatta volna a Szent Korona tagjainak, hogy semmisítsék meg a lelküket?

De rátérvén a kérdésnek arra a részére, hogy mekkora tiszteletnek, megbecsülésnek, szeretetnek örvendett a Szent Korona országai nem magyarjai körében a Szent Korona a régi korokban, akkor – válaszuk lehet akármilyen magabiztos, egyértelmű és meggyőző – számíthatunk a kételkedő, értetlenkedő, sőt neheztelő megjegyzésekre... E kérdéssel igyekszünk méltóképpen foglalkozni, de egyelőre csak leegyszerűsíteni tudnánk, ezért e fejezet második részét, melyben már arra kell válaszolnunk, mit jelentett a Szent Korona a Magyar Királyság, Erdély és a Partium, azaz a Szent Korona országai nemzeti kisebbségei számára, kénytelenek vagyunk tanulmányunknak a magyarországi nemzetiségi mozgalmak kibontakozásáról szóló része után tárgyalni.

II. A MAGYARORSZÁGI NEMZETISÉGI MOZGALMAK KIBONTAKOZÁSA A 18. SZÁZAD ELSŐ HARMADÁBAN

Tanulmányunk e fejezetét azzal az eléggé felfoghatatlan megállapítással folytatjuk, hogy nincs valódi nemzetiségi ellentét a Szent Korona országaiban a XVIII. század első harmadának végéig, ám a század harmincas éveiben Erdélyben és a Partiumban váratlanul megszületett az ország közjogi intézményrendszerét eléggé rejtélyes módon támadó román nemzetiségi mozgalom, amelynek első nagyon súlyos, gyűjtogatással, fosztogatással és vérengzéssel járó következménye az az 1784. évi felkelés, amelynek hiteles bemutatásával történészeink igyekeznek ugyan megbirkózni, de közülük mindmáig csak azon keveseknek az igyekezete nem vallott teljes kudarcot, akiknek sikerült megszabadulniuk attól a hamis premisszától, hogy akkor egy román parasztfelkelés tört ki, s nem mondtak le arról, hogy következtetéseket vonjanak le azokból a korabeli forrásokból, amelyek arra hívják fel a figyelmet, hogy akkor és ott parasztlázadás nem „törhetett ki”, mert nem elnyomóik ellen lázadtak fel a felkelők, és ami történt, az sajátosságai által a világtörténelem minden felkelésé-

től, illetve lázadásától különbözik – mert csak olyan királyságban történhetett meg, ahol a király ellenséges viszonyban van a saját királyságával... A legnyilvánvalóbb sajátossága: 1784-ben nem lázadás és nem felkelés tört ki, hanem az európai történelem talán legelső olyan pogromja valósult meg, amelyet nem egy állam nemzeti többsége hajtott végre, hanem egy nemzeti kisebbség tagjai.

Ez bizony így, egy két mondatból álló bekezdésben összefoglalva valóban felfoghatatlan, de bocsánatkérés helyett azt fogadjuk meg, hogy lentebb megpróbáljuk a maga bonyolultságában bemutatni és bizonyítékokkal alátámasztani a felfoghatatlannak látszó összegzésünket.

Most folytassuk tanulmányunk e fejezetét annak a nagyon is meglepő állításunknak az igazolásával, hogy nem volt nemzetiségi ellentét a Szent Korona országaiban a XVIII. század első harmadának végéig... Nem volt, és nem is lehetett volna. És a román nemzetiségi mozgalom kibontakozásának sem voltak meg a feltételei. Hogy mégis elkezdődik a kibontakoztatása, annak rejtélyes, nehezen felfogható és könnyen félreértelmezhető okai vannak.

Miért állíthatjuk ezt teljes bizonyossággal? A Magyar Királyság rendi állam a középkor második felétől egészen 1848-ig, s rendi államban nincsenek meg a feltételei a nemzetiségi mozgalmak kibontakozásának. Hisz ezen évszázadokban az akármelyik nemzeti kisebbséghez tartozó nemes tagja a magyar politikai nemzetnek, de a magyar jobbágy nem tagja. Ráadásul a Magyar Királyság sajátos rendi állam, hiszen évszázadokon át mindent a Szent Korona misztériuma és rejtélyes hatalma határozott meg: a társadalmi életet, politikai életet, de még a magánéletet is. Foglalkoztunk más tanulmányainkban a Szent Koronának a vonatkozó kérdéskörével, s kifejtettük azt is, kik voltak a Szent Korona tagjai... Mindazok, akik részesei a törvényhozó és végrehajtó hatalomnak a történelmi magyar államban, a király és a magyar politikai nemzet: 1848-ig a nemesség (*nemzetiségre és felekezeti hovatartozásra való tekintet nélkül*), 1848, illetve 1867 után – az 1849-ben megszakadt jogfolytonosság helyreállítását követően – pedig az ország minden polgára.⁴ (És természetesen mindegyiknek a családtagjai, nemre való tekintet nélkül.)

Milyen ellentétek, ellenségeskedések – tehát nem rejtélyes, nehezen felfogható és könnyen félreértelmezhető ellentétek – voltak a Magyar Királyságban a román mozgalom kibontakozása előtt?

Rendi államban kialakulhatnak az ellentétek azok között, akik tagjai a rendi társadalom politikai nemzetének (főnemesek, nemesek), és akik nem tagjai. A Magyar Királyság rendi-

⁴ A magyarországi nemzetiségi mozgalmak kibontakozásának korában azt a magyar politikai nemzetet, amely nincs tekintettel a nemzetiségi hovatartozásra, *natio Hungaricának* nevezik, még régebben *populus Werbőczianusnak*.

ségen alapuló évszázadaiban tehát lehet parasztfelkelés (mint 1437-ben és 1514-ben), de nem lehet valódi ellenségeskedés, illetve háborúskodás az állam többségi nemzete, illetve annak bármelyik rétege és a nemzeti kisebbségek akármilyen közössége között. (A valódi parasztfelkelések sincsenek tehát tekintettel a nemzetiségi hovatartozásra.) Kialakulhatnak ellentétek (háborúskodásba torkolló ellentétek) a király és hadat kiállítani képes főurak között, de olyan ellentét, amely megte-remtethette volna a XVIII. század első harmadában kezdeményezett nemzetiségi mozgalom kibontakozásának a feltételeit, rendi államban nem létezhetett...

De akár létezhetek ama nemzetiségi mozgalom kibontakozásának a feltételei, akár nem, ha kibontakozott, mutassuk be, miképpen történt!

III. SIKERTELEN KÖZJOGI KÜZDELMEK UTÁN SIKERES ŐSTÖRTÉNETCSERE. INOCHENTIE MICU-KLEIN PÜSPÖK SZEMBEN AZ ERDÉLYI MAGYAR ALKOTMÁNNYAL

A XVIII. század harmincas éveinek közepén az új magyarországi román egyház – a római katolikussal egyesülő ortodox, akkori nevén unitus, későbbi nevén görög katolikus – legkiemelkedőbb vezető személyisége, sorrendben harmadik püspöke, Inochentie Micu-Klein⁵ az erdélyi országgyűlésen (a három évtizede létrehozott vallási unióra hivatkozva) közjogi harcot kezdeményez a románság érdekében, ám hamar meggyőződik arról, hogy szokványos, a közjogi küzdelmekben megszokott harcmodorral küzdve alulmarad az erdélyi magyar, székely és szász rendekkel szemben, hát szokatlan harcmodort választ...

E közjogi küzdelmet egyáltalán nem könnyű megérteni. Tárgyalásakor ezért különösen arra kell ügyelnünk, hogy mindent a maga bonyolultságában mutassunk be.

De ehhez az is szükséges, hogy vegyük figyelembe a következőket.

A Micu-Klein kezdeményezte mozgalomnak a püspök irányította első szakasza (1732–1744) első tíz évében III. Károly az uralkodó, majd leánya, Mária Terézia, s ez a tizenkét esztendő kedvez a közjogi küzdelmeknek. Nem véletlen, hogy az országgyűlés ez időben elég gyakran ülésezik. A korabeli országgyűlések szellemiségét egyébként éppen az az 1691-es, ún. *alap-Diploma Leopoldinum* határozza meg, amelyet

Micu-Klein püspök apolitikusnak tart figyelembe venni. Mi viszont annyira jelentősnek tartjuk a korszaknak e legfontosabb dokumentumát, hogy röviden, csak helyhiány miatt nem nagy terjedelemben bemutatjuk, mégpedig elsősorban arra a kérdésre válaszolván, hogy miképpen harcolja ki Bethlen Miklós az 1691. évi ún. alap-Diploma Leopoldinumot, Erdély magyar közjogi státusának biztosítékát?

I. (Habsburg) Lipót császár és király, aki több ország uralkodója, de elsősorban az Osztrák Örökös Tartományok uralkodó főhercege (uralkodói székhelye Bécs), másodsorban német-római császár, de cseh és magyar király is, a török kiűzése utáni diadalmármorban még úgy érzi, hogy mint Magyarország „felszabadítója”, korlátlanul érvényesítheti akaratát a Szent Korona országaiban, így Erdélyben és a Partiumban is... Mik is az Erdélyre (és a Partiumra) vonatkozó tervei? Központosítani akarna, és nagy örömmel törölné el Erdély magyar közjogi státusát, alakítaná át az alkotmányos monarchiát abszolút monarchiává. A császár-király biztonnal igen terhesnek érzi, hogy Erdélyben és a Partiumban (mint a korabeli Magyar Királyságban is) a törvényhozó hatalmat nem egyedül, hanem az országgyűléssel együtt alkotja, így ő ott is az alkotmány szerint és nem *rendeleti úton* kormányozhat.

De akkor mi teszi lehetővé, hogy a Bethlen Miklós és az erdélyi rendek akarata érvényesüljön az 1691. évi Diploma Leopoldinum megalkotásakor?

Lipót király aláírja a Bethlen Miklós megszövegezte, ám alap-Diploma Leopoldinum néven híressé vált alaptörvényt, amely Erdély magyar közjogi státusát biztosítja, s amelynek köszönhetően Erdély és a Partium (a török világ idején Erdélyhez csatolt magyarországi Részek) nem egyesül ugyan a Magyar Királysággal, saját országgyűlése van, de a Szent Korona országa marad. Ezt biztosítja a Diploma Leopoldinum első három paragrafus.

Az *első* kimondja, hogy a négy bevett vallásfelekezet helyzete változatlan marad.

A *második* szerint a régi magyar királyok és erdélyi fejedelmek birtokadományai, valamint az általuk adott kiváltságok, nemesítések, méltóságok megerősítettnek; az adományozott birtokok akkor sem vehetők el, semmiféle módon, per útján sem, ha valamikor a katolikus egyház tulajdonában voltak.

A *harmadik* paragrafus a legfontosabb. E szerint nyernek megerősítést Erdély törvénykönyvei, az *Approbatae* és a *Compilatae Constitutiones*⁶, valamint a régi magyar királyok tör-

⁵ A korabeli dokumentumokban Inochentie Klein vagy Klein Ince. A Klein román megfelelőjét, a Micut az újabb román szakirodalom használja, a magyar szakirodalom előbb ragaszkodik a Kleinhoz, majd a Micu-Klein formát használja; a román szakirodalom egy részében a Klein fonetikus átírásban szerepel, így: Clain.

⁶ *Approbatae constitutiones regni Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarium; Compilatae constitutiones regni Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarium* – az 1540-től 1669-ig alkotott törvények gyűjteményei.

vénykönyvei, Werbőczy Tripartituma, továbbá a helyhatósági törvények és a szász municipális jog.

Fentiek összegezése: *Erdély közjogi státusa magyar marad; az uralkodó mint magyar király (ha fejedelmet iktatnak be, akkor mint ennek hűbérura) az országgyűléssel együtt alkotja a törvényhozó hatalmat;* Erdély önálló államiságát fenntartják, de mint a Szent Korona országát.

Mi kényszerítette arra I. Lipótot, hogy szembeforduljon saját elképzelésével, és elfogadja a Bethlen Miklós által képviselt erdélyi rendek álláspontját?

Nem könnyű e kérdésre válaszolni. Sokan, így a kérdés egyik legjobb szakértője, Trócsányi Zsolt⁷ is a kedvező időponttal magyarázzák, hogy Bethlen Miklós viszonylag könnyen győzedelmeskedhetett az Erdély új helyzetét meghatározó közjogi küzdelemben: a török fronton a birodalmi hadsereg újabb sikereket már nem ér el, fennáll egy komoly török ellentámadás lehetősége, Vidint és Nist vissza is foglalják, Thököly Imre pedig sikereket ér el a császár-király seregeivel vívott küzdelmében. Vannak azonban Bethlen Miklós közjogi győ-

csak az, hogy nagyon nehéz felfognunk az ő félelmének a nagyságát. Az ilyen fajta félelmet (fogalmazhatunk így is: elemi erővel feltörő félelmet) a jelenkor emberei eléggé nehezen értik meg.

Ha a Szent Korona misztériumának nagy rejtélyei megvilágosodnak előttünk, akkor persze megértjük, miképpen lehetett biztos abban I. Lipót, hogy ha *ő nem viselkedik úgy, mintha a Szent Korona híve volna*, azaz ha akaratát magyar királyként nem rendeli alá a Szent Korona akaratának, akkor a Szent Korona őt és családját büntetésképpen megsemmisítheti. És a legsúlyosabb büntetést sem kerülheti el: lezárul előtte az Örökkévalóság felé vezető út, ha az Isten küldötte Szent Koronát megsérti.

Mindazonáltal mindezeket figyelembe véve sem válaszolhatunk teljes határozottsággal a király magatartásával összefüggő kérdésekre, hisz feltételezhetjük ugyan, hogy a Szent Korona híveként állást foglaló I. Lipót bizonyosan *sehogyan sem változott át a Szent Korona valódi hívévé*, viszont arra a még fogasabb kérdésre is válaszolni akarván, hogy a Diplo-

Erdély közjogi státusa magyar marad; az uralkodó mint magyar király az országgyűléssel együtt alkotja a törvényhozó hatalmat

zelmének a szakirodalom által kellően figyelembe nem vett magyarázatai is, s ezek közül az a legkülönösebb, hogy a Szent Korona mindenképp felettiségében, sérthetlenségében való hit I. Lipót magatartását is meghatározza. (E hitét bizonyosan nem kevés sikerrel erősítgeti a korabeli magyar nádor, Esterházy Pál.)

Igen, e rejtélyes közjogi küzdelem kimenetelét nem tudjuk elképzelni annak figyelembevétele nélkül, hogy I. Lipót „átváltozott” a magyar alkotmány, illetve a Szent Korona hívévé, annak ellenére, hogy a király számára nem azt jelentette a Szent Korona, amit Bethlen Miklós számára. És a különbség itt nem csekély: Bethlen szeretve tisztelte a Szent Koronát, Lipót király is tisztelte, de nem szeretve, hanem félve.

Miképpen változott át tehát I. Lipót a magyar alkotmány, valamint a Szent Korona hívévé? Sehogyan. Ő nem változik át a Szent Korona hívévé, de rettenetesen fél Tőle.

Lipót király magatartását megérteni akarván a gondunk

ma Leopoldinum aláírásakor a császár-király tudatában volt-e annak, hogy az ő lelkében I. Lipót magyar király legyőzte I. Lipót német-római császárt, legalább annyit elmondhatunk kiegészítésképpen, hogy minden bizonyosan nem volt tudatában *e különös győzelemnek*, de a magyar király az ő lelkében mégis valóban legyőzte a birodalom másik, nagyobbik felének az uralkodóját.

Legfontosabbnak mindenképpen azt tarthatjuk, hogy I. Lipót és Bethlen Miklóst szembefordítanak érdekeik, de akaratuk azonossá válik a Szent Korona misztériumában.

Szükséges volt ehhez természetesen az is, hogy Lipót király felfogja, a Szent Korona akaratát nem ő, hanem Bethlen Miklós képviseli.

Folytassuk e rövid kitérő után az unitus püspök magatartásának a megítélését.

Micu-Klein püspök persze sokkal jobb politikus annál, semhogy nyíltan harcot hirdetne I. Lipót császár-király első

⁷ Vö. Trócsányi Zsolt: Habsburg-politika és Habsburg-kormányzat Erdélyben, 1690–1740. Budapest, 1988. 29–143. és 194–279.

diplomája, az ún. *alap-Diploma Leopoldinum* ellen. Ő inkább úgy tesz, mintha tudomása se volna róla. Ám ez nem bizonyul igazán jó taktikának. Hisz paradox helyzetbe kerül: úgy akarja az erdélyi országgyűléssel a román nemzetiség sérelmeit orvosoltatni, hogy közben Erdély érvényes közjogi státusát nem ismeri el. Célja elérése érdekében Micu-Klein püspök a közjogi helyzetet meghatározó Diploma Leopoldinum helyett I. Lipót későbbi, az egyesült román egyház helyzetét szabályozó diplomáira látta helyesnek hivatkozni; mindenekelőtt a második (1701-es) unió-ügyi diploma 3. pontját tekintette jó hivatkozási alpnak. Ez kimondja, hogy nemcsak az uniót elfogadó román papok, hanem minden román, a közrendű és a jobbágy is a katolikus rendhez tartozik, amennyiben tagja az egyesült egyháznak. Szó szerinti magyar fordításban: „... és a köznép közül is valahányan az említett anyaszentegyház kebelébe térnek, a teológus⁸ által előírt szabályoknak megfelelően, azonnal a katolikus rendbe számíttatnak...”. Ezt a cikkelyt az erdélyi országgyűlés úgy értelmezi, hogy minden görög katolikus román egyenrangú minden római katolikus magyarral, román nemes a magyar nemessel, román jobbágy a magyar jobbággal stb., Micu-Klein püspök és követői viszont úgy, hogy a vallási uniót elfogadó románokra többé nem vonatkoznak a rendi társadalom kötöttségei, odáig menően, hogy a korabeli rendi alkotmányt kell hozzáigazítani az unió-ügyi diploma 3. pontjához, és nem fordítva... Nem nehéz felismerni, hogy éppen az unió-ügyi diploma e harmadik pontjának (az erdélyi rendek és a Micu-Klein által való) eltérő megítélése a közvetlen kiváltó oka a magyar–román ellenségeskedés kibontakozásának.

Az erdélyi országgyűlés magyar, székely és szász rendjei következetesen ragaszkodnak álláspontjukhoz, így Micu-Klein püspök küzdelmének első három évében minden eredmény nélkül hivatkozik ama diplomára. Ám ezután, 1735-ben Micu-Klein taktikája megváltoztatására szánja el magát: ha a korabeli (általa sajátosan értelmezett) törvényekre való hivatkozással semmit nem ér el, akkor a múltra fog hivatkozni. Dekrétumok, diplomák helyett az őshonosi jogra. Ám ez új hivatkozás eredményessége érdekében új őstörténetet kell elfogadtatnia népével. Amit nem vesz tekintetbe: nem tudja igazolni a románság őshonosságát Erdélyben, de ha tudná, mit sem érne vele, hisz a korabeli alkotmányban nem szerepel semmiféle őshonosi jog.

Ámde vigyázzunk, le ne egyszerűsítsük a kérdést! Annak ellenére vegyük komolyan Micu-Klein püspöknek az őshonosságra való hivatkozását, hogy a korabeli országgyűlés éppúgy nem vette komolyan, mint az 1701-es Diploma Leopoldinum

3. pontjának, a hatályban levő közjogot szintén figyelmen kívül hagyó értelmezését... Abból induljunk ki, hogy Micu-Klein püspök hitt új taktikája eredményességében.

Micu-Klein püspök, a román őstörténetcsere elrendelője

Micu-Klein és követői minden bizonnyal nem számoltak azzal, hogy nem állna jogukban megfosztani népüket valódi történelmétől, nem számoltak azzal, hogy a múlt megtagadása komoly lelki megrázkódtatással járhat. Csak arra gondolhattak, hogy kényszerűségből cselekszenek: a vallás-csere csak akkor hozza meg a várt eredményt, ha múltat is cserélnek. A katolizáció, meglehetősen, csak a katolikus egyház és az uralkodóház érdeke, de a római–román eredetmitosz hozzáadásával mindjárt a román nép érdekévé is válik, ez utóbbi alapján ugyanis hivatkozni lehet az őshonosi jogra. Ki kell törölni tehát a román nép emlékezetéből, hogy elődei valamikor a XII–XIII. században vándoroltak a Balkán-félszigeti őshazájukból Kunországba (nagyjából a későbbi Havaselvére és Moldvába), illetve Erdélybe, mert ha továbbra is vállalják Balkán-félszigeti eredetüket, az albán–vlach, majd bolgár–vlach szimbiózist, s ha nem tagadják meg még a vlach nemzetiségű asszánok bolgár–vlach birodalmának az emlékét is, akkor bizony vezetőik erdélyi közjogi harcokban nem hivatkozhatnak az őshonosi jogra. Kár lenne erről a jogról lemondani – gondolják Micu-Klein püspök és követői –, az őshonosi jog megszerzése érdekében viszont a román nemzetnek áldozatkészen vállalnia kell valódi őstörténete helyett az újat: a politikai harcokban való hivatkozásra sokkal alkalmasabb eredettörténetet. És Micu-Klein püspöknek nem kell sokat töprengenie azon, hogy milyen eredetmitosszal cseréltesse fel a valódit. Nyilvánvaló számára, hogy a vlach nép római eredetének a meséjét kell igaz történetté nyilvánítania.

De minek az alapján?

Nincs semmi jelentősége annak, hogy milyen valótlan-ságnak az alapján. Korszakos jelentősége annak van, hogy a románság régi őstörténetének egy újjal való felcserélését ő nem történettudományi, hanem politikai kérdésnek tekinti. Ő nem valaminek a hamisságára és másvalaminek az igazságára döbben rá. Ő azt ismeri fel, hogy éppen a Traianusi Dacia római katonái és telepesei csodálatos megmaradásának szép, magasztos története az, amelyre szüksége van. És bizony az ártatlan történetből éles politikai fegyvert kovácsol. Szébb eredetmitosza ennél talán egyetlen népnek sincs. Egyetlen szépséghibája, hogy hamis. De mivel szébb az eredetnél, a román nép el fogja fogadni Micu-Klein püspöktől ajándékba. Ha

⁸ Az egyesült román egyház feje mellé kinevezett, a katolizáció valódiságát ellenőrző jezsuita atya.

az ő nemzedéke még nem, akkor a következő, vagy az azután következő...

A román eredetmítosz a politika szolgálatában

1735-ben foglalja először írásba Micu-Klein az erdélyi románok őshonosi jogát – talán taktikából olyan kérvényben, illetve levélben, amelyekben éppen nem a magyar, hanem a szász rendek szabadságjogait kérdőjelezi meg, illetve nevezi visszaélésnek. Idézzünk az erdélyi királyi kancellárián 1735. április 18-án tárgyalt kérvényéből⁹: „A szász urak a katolikus királyoktól annak idején nekik mint katolikusoknak adományozott diplomákat¹⁰, elhallgatva a katolikus nevet, egyedül csak nemzetükre – a jelenben lutheránusra – alkalmazva, a Királyföldön, vagy ahogyan ők maguk nevezik, szász székeken, egyedüli örökösök akarnak lenni és a többi – bár katolikus – nemzeteket a nevezett földről vagy teljesen kizárva vagy alárendeltségbe juttatva, a birtokjogot, amellyel sohasem bírtak, valósággal a magukévá akarják tenni. Ebből kifolyólag, habár kétségtelen, hogy mi Erdélynek tudvalevően legrégebbi, Traianus császár kora óta lakói vagyunk és hogy a kegyes emlékezetű Lipót császárnak az unió idejében a klérus és a nemzet számára adott két privilégiuma¹¹ által nyilvánvalóan inkorporáltakká és a többiekhez hasonlókká lettünk, mégis ezen és más nem érvényes okoskodásokkal, amelyeknek előző kérvényeinkben adtunk kifejezést, igyekeznek bennünket az örökségből kiforgatni és kizárni, és arra törekcsenek, hogy számunkra mind a vásárlás, mind pedig bármilyen módon való birtokszerzésnek lehetőségét megtagadják.” E kérvényben, láthatjuk, a korabeli alkotmányban nem szereplő őshonosi jog mellett felveti a korabeli közjog által szintén nem ismert katolikus jogot is.

Szembesítsük a micu-kleini őshonosi jogra való hivatkozást a korabeli közjogi gondolkozással. Jogos vagy jogtalan hivatkozásnak tűnt, vagy egyenesen provokációnak? Vegyük figyelembe, hogy Micu-Klein püspök mielőtt megírta volna az őshonosi jogra hivatkozó kérvényt, illetve levelet, hasonló követeléseit az érvényes törvényekre, elsősorban a II. unióségi Diploma Leopoldinumra hivatkozva – igaz, azokat önkényesen félreértelmezve – terjeszti elő, ám visszautasításban részesül. Amikor az őshonosságra is hivatkozik, ő nem tesz említést a korabeli hatályos alkotmányról, mint olyanról, amellyel már szembekerült. Ő e dokumentumokban nem is követel szabadságjogokat, nem kéri, hogy a románságot vegyék be a rendi nemzetek közé, hanem csak sérelmezi, hogy nem

tekintik rendi nemzetnek. Tehát ő az őshonosi jogra hivatkozva semmi mást nem tesz, csak felhívja a figyelmet a népét ért rettenetes jogtalanságra és igazságtalanságra: arra, hogy népe történelmi jogait nem engedik érvényesülni. E merész taktika csak azért kockázatos, mert a jog, amelyre hivatkozik, történelmi forrásokkal igazolhatatlan, hisz merő kitaláció.

A román mozgalom kezdeteinek egyéb rejtélyei

A román–magyar ellenségeskedés születése történelemtudományunk egyik legbonyolultabb kérdése. Megértéséhez mit kell még feltétlenül figyelembe vennünk azon kívül, amit fentebb elmondtunk?

A küzdelem, amelyet Micu-Klein püspök kezdeményez, közjogi küzdelem, s annak porondja az országgyűlés ülésterme. Ennek ellenére nem törődik azzal, hogy az erdélyi országgyűlésben többségben levő magyar rendeknek a támogatását is fontos lenne megszereznie. De nem igyekszik az országgyűlés szász képviselőinek a támogatását sem megnyerni.

Kilátástalannak tűnő közjogi küzdelmet miért kezdeményez? Mire számíthat? Felismer egy olyan lehetőséget, amelyet egyelőre csak ő fog fel?

Próbáljuk közelebről megvilágosítani, miről is van szó.

Az uralkodóháznak és a központi kormánzatnak a segítségével reménykedik?

Tudja, hogy a korabeli Erdély (Erdély és a Partium) alkotmányos monarchia, közjogi státusa magyar, hogy a törvényhozói hatalmat az uralkodó és az erdélyi rendek együtt alkotják, tisztában van tehát azzal is, hogy a király az unióségi diploma vitatott 3. pontját nem értelmezheti önkényesen, az erdélyi országgyűlés hozzájárulása nélkül, miképpen a román őshonosi jogot sem törvényesíthetné önhatalmúlag. Mindezeket tudván tudja, hiszen mint unitus püspök tagja az országgyűlésnek...

Micu-Klein püspök, századának legnagyobb hatású román politikusa értelmetlenül kockáztatott volna? Minek a reményében hívta ki önmaga és az általa képviselt románság ellen az erdélyi országgyűlés haragját? Minek a reményében kezdeményezte a román unitus egyház és az erdélyi országgyűlés háborúját?

Nyugodtan állíthatjuk, hogy Micu-Klein püspök nem volt sem naiv, sem könnyelműen kockáztató, s hogy nem viselkedett apolitikusan. Őt a Bécsből kapott „jó tanácsok” vezették félre...

Bizony, magas rangú bécsi államférfiak sugalmazzák

⁹ Vö. Bogdan-Duică, Gheorghe I.: 1896. 7. mell. 73–78. Idézi I. Tóth. Zoltán: 1946. 92–93.

¹⁰ A szász kiváltságokat biztosító régi királyi oklevelek.

¹¹ Az I. és II. unióségi Diploma Leopoldinum.

neki, hogy a Habsburg-házi magyar királyok a jövőben nem tűrik meg a Magyar Királyság és Erdély önállósodási törekvéseit. Micu-Klein bécsi tanácsadójának bizonyára helyes az a feltevések, hogy a külhonban székelő magyar király és az erdélyi magyar és szász rendek érdekei ellentétesek, amit viszont félreértettek, az a Habsburg-házi magyar király és a magyar közjog viszonya. Feltételezik, hogy a magyar király (aki egy személyben több országnak az uralkodója, köztük egy császárságnak is) teljhatalmú, akaratát nem gyöngíti holmi jog. És Micu-Klein püspök hatásukra azt veszi tekintetbe és semmi más, hogy az uralkodó mindent el is fog követni akaratának érvényesítése érdekében.

Abból kiindulva, hogy a magyar királynak és a magyar rendeknek nem azonosak az érdekeik, az 1701-es Diploma Leopoldinum 3. pontját ő tulajdonképpen a román nemzetiség által három évtizeden át figyelembe nem vett felkérésnek fogja fel: feltételezi, hogy a király ezzel hívta szövetségbe a románságot a magyar és szász rendek ellen. Ő késelem

kiváltságok egyikével sem, mint a román jobbágyok), ha tiszteletben tartja a korabeli Erdély közjogi státusát, s nem hallgat magas rangú, ám nem mindenható bécsi tanácsadóira... A román származású nemesekre sem hallgat, nem is hallgathat, ha nem hajlandó abbahagyni küzdelmét, hiszen az erdélyi és partiumi román nemes éppúgy mindkét Magyarország (a Magyar Királyság és a Partiummal egyesült Erdély) legmagasabb rangú és legtiszteltebb, legsérthetlenebb alanyának tekinti a Szent Koronát, mint az erdélyi és partiumi magyar nemes.

A magyar–román viszony alakulására az lesz kedvezőtlen hatással, hogy Micu-Klein éppen akkor tűz össze az erdélyi rendekkel, amikor az alkotmányos monarchia és az önálló államisággal bíró Erdély politikai életében központi kérdéssé válik az önálló államiság és az alkotmány védelme. Magyar és szász ellenfelei milyennek láthatják ily helyzetben az ő küzdelmét? Úgy tűnik nekik, hogy éppen a közjogi status quo az, amelyre Micu-Klein ügyet sem vet, s így csak képtelenségek képtelenségének tekinthetik, hogy az unitus püspök azoktól,

Micu-Klein püspök küzdelmének célja az erdélyi románság rendi nemzetként való elismertetése, ami érthető, ha...

nélkül nyilatkozik e „szövetség” elfogadásáról. És amikor már megingathatatlanná válik abban való hite, hogy a császár-királynak és őneki nemcsak hogy azonosak az érdekei, de az érdekazonosság alapján szövetséget is fognak kötni közös ellenségeik, az erdélyi magyar és szász rendek ellen, nem enged sem követeléseiből (mely sérelemnek van beállítva), sem hamis történelmi érveléséből (bizonyítván, aminek bizonyíthatóságában ő maga sem hisz), és így utat nyit – bizonyítván fel sem fogván ennek a szövetségnek minden jövőbeli következményét – egy olyan, véget nem érő ellenségeskedésnek, melyben gyűlölet gerjeszt gyűlöletet...

Tegyük hozzá a fentiekhez: Micu-Klein püspök küzdelmének célja (az erdélyi románság rendi nemzetként való elismeretése) érthető, sőt dicséretes és jogos lenne,¹² ha taktikája kidolgozásakor figyelembe veszi az erdélyi és a partiumi magyar jobbágyok helyzetét is (akik éppúgy nem élhettek a nemesi

akiktől jogokat követel népe számára, azoktól bizony (az erdélyi magyar és szász rendektől) előbb megvonná (megvonatná az uralkodó által) azt a jogot, hogy követeléseit elbírálhassa és jóváhagyhassa. És egyre indulatosabban teszik fel a kérdést: az unitus püspök elvárná az országgyűléstől, hogy szavazza meg azon követeléseit, amely követelések nem teljesíthetők az országgyűlés felszámolása nélkül? Hiszen ha méltányos követeléseit nem óhajtja összhangba hozni a fennálló közjogi status quóval, akkor követeléseit teljesíteni csak a fennálló közjogi status quo felszámolásával lehet.

Nem rémképeket láttak vajon a sértődött erdélyi rendek? Az erdélyi országgyűlést ő valóban nem másra, mint önfelszámolásra szólította fel?

A korabeli közjog ismerőinek válasza is csak az lehet ez utóbbi kérdésre, hogy igen, ő arra próbálta készíteni – tudatosan vagy nem tudatosan – az országgyűlésben túlnyomó

¹² Követelését a leghatározottabban kérelmeinek összefoglalásában fogalmazza meg. Miután kéri, hogy az adózó nép terhei ne legyenek mértéken felül nagyok, a robot legyen heti két nap, mint Magyarországon, így következtet: „Minthogy mindez hiú reménység marad, hacsak az annyit emlegetett, a többi Erdélyben megtelepedett nemzetnél nemcsak sokkal régebbi, hanem egyszersmind sokkal számosabb nemzetet Erdély negyedik nemzetévé nem fogadják be, kegyeskedjék Őfelsége azt mind a bevett katolikus valláshoz, mind a többi három nemzethez negyediknek hozzászámolni.” Vö. Nilles, Nicolaus S. J.: Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae Orientalis in terris coronae S. Stephani. I–II. Oeniponte, 1885. II. 518–519.

többségben levő magyar rendeket (főnemeseket, nemeseket, valamint a rendi székely nemzet küldötteit), hogy számolják fel az országgyűléssel együtt azt az alkotmányt is, amely nemcsak a rendi szabadságjogokat biztosítja, de Erdély és Partium magyar államiságát is. Hisz az 1701. évi II. Diploma Leopoldinum 3. pontjának micu-kleini értelmezése szerint összeférhetetlen az erdélyi (és partiumi) alkotmányt megerősítő 1691. évi alap Diploma Leopoldinummal.

És a korabeli országgyűlés rendjei ezért nem is tekinthetnek másként a politikai püspökre, mint olyanra, aki az ország önálló államisága, alkotmánya, országgyűlése felszámolására tör, és mindent elképzelhetőbbnek tartottak, mint a támogatását.

IV. MIT JELENTETT A SZENT KORONA ORSZÁGAI MAGYARJAINAK ÉS NEM MAGYARJAINAK A SZENT KORONA A RÉGI KOROKBAN?

Felhívtuk fentebb a figyelmet arra, hogy rátérvén e kérdésnek arra a részére, hogy mekkora tiszteletnek, megbecsülésnek, szeretetnek örvendett a Szent Korona országai nem magyarjai körében a Szent Korona a régi korokban, akkor magyarázatunk lehet akár milyen magabiztos, egyértelmű és meggyőző, számíthatunk a kételkedő, értetlenkedő, sőt neheztelő megjegyzésekre...

A magyarországi nemzetiségek a Szent Korona misztériumában

Pedig nincs abban semmi rendkívüli, hogy nagy tiszteletnek örvendett a Szent Korona országai nem magyarjai körében a Szent Korona a régi korokban... Hiszen a Szent Korona rejtélyes hatalma a történelmi Magyarország nemzetiségei számára elsősorban a megmaradásuk, nemzetiségi kibontakozásuk feltételeit biztosító jogok tiszteletben tartását garantálta. Másképpen volt ez a rendi társadalomban és másképpen a polgári társadalomban. A rendi társadalomban a régi (középkori) szerződésekbe foglalt kollektív jogok érvényesültek. 1848, illetve 1867 után a vármegyei önkormányzat léte (mely a többségben levő nemzetiség akarata szerint lehetett nemzetiségi), valamint a nemzetiségi, illetve az iskola- és egyházügyi törvények szavatolták a nemzetiségek megmaradását, érvényesülését.

De megállapításunknak a rendi társadalomra vonatkozó részét egészítsük most ki mindazzal, amit a magyar rendi társadalom sajátosságairól tudunk.

A rendi társadalomnak a jobbágysai között ott találjuk az egykori szabad és az egykori szolga utódait. De a rendi társadalom nemesei között is.

Lényegesnek tartjuk azt is, amit nem érintenek a változások: a magyar lakosság a rendi társadalomban is – akár nemesként, akár jobbágyként – *a szakrális királyság átmentett hagyományai védelmében él*. Azok is, akik valamelyik nemzeti kisebbséghez tartoztak, így a románok is.

Azt is tekintetbe kell vennünk, hogy nem mindenütt alakul ki a rendi társadalom. A székelység például a 13–14. században kialakult (és 1848-ig fennálló) rendi társadalom *megváltozott* világába rendi (nemesi) nemzetként illeszkedhet be, azaz a székely társadalom nem szakad ketté: *nemesekké és jobbágyokká*, ami tulajdonképpen azt jelenti, hogy Székelyföldön a rendi társadalom jogrendje nem váltja fel a régét.

A rendi társadalom kialakulása Magyarországon nem eredményezett oly jelentős változásokat, mint Nyugat-Európában. A magyarországi nemes nem vált hasonlóvá a nyugat-európai nemeshez a rendi társadalom fél évezrede alatt. Megmaradt olyannak, amilyen felmenője volt a sokkal régebbi időben. Mert az archaikus, a szakrális hierarchia tiszteletének a bűvöletében élt.

A magyarországi jobbágy sem vált hasonlóvá a nyugat-európai jobbágyhoz, mert ő is az archaikus, a szakrális hierarchia tiszteletének a bűvöletében élt. Ezért nincs abban semmi rendkívüli, hogy nagy tiszteletnek örvendett a Szent Korona országai nem magyarjai többségében a rendi társadalom 1848. évi megszüntetése előtt is...

Vegyük itt figyelembe azt is, hogy a Magyar Királyságban a román jobbágy is ugyanolyan feltételekkel, illetve eséllyel – természetesen ő is érdemeinek köszönhetően – emelkedhetett a nemesek rendjébe, mint a magyar jobbágy, de anélkül, hogy nyelvét és életmódját meg kellett volna változtatnia. Hívjuk itt fel ismételtelen a figyelmet a következőkre is: a Magyar Királyság rendi korszakában csak a nemesek tagjai a Szent Koronának, illetve a magyar politikai nemzetnek, igaz, származásra, felekezeti hovatartozásra és nemzetiségre való tekintet nélkül. Így a román nemzetiségű nemesek is. De a román jobbágyok nem, miképpen a magyar jobbágyok sem... Viszont 1848-tól, illetve 1867-től – a kiegyezés, vagyis a jogfolytonosság helyreállítása után – az ország minden polgára tagja a politikai nemzetnek, mégpedig nemzetiségi hovatartozásra való tekintet nélkül.

V. AZ 1784. ÉVI MAGYARELLENES FELKELÉS A SZENT KORONA EGYIK ORSZÁGÁBAN, AMELY ÉRTHETETLEN, HA NEM POGROMNAK HÍVJUK

Most már ideje lenne bemutatni, pontosan mi történt Erdélyben 1784-ben, amikor ott nem lázadás és nem felkelés tört ki, hanem az európai történelem legelső olyan pogromja való-

sult meg, amelyet nem az állam többségi nemzete hajt végre, hanem egy nemzeti kisebbség tagjai.

És emlékezzünk mindjárt arra is, amire nem véletlenül hívtuk fel a figyelmet fentebb is: ami történt, az sajátosságai által a világtörténelem minden felkelésétől, illetve lázadásától különbözik, és csak olyan királyságban történhetett meg, ahol a király ellenséges viszonyban van a saját királyságával... Nos, Erdélynek és a Partiumnak (a magyarországi Részeknek) ekkor éppen saját országgyűlése van, de a Szent Korona országa, s miképpen a Magyar Királyság másik, nyugati felének is az uralkodója a magyar király lenne, ha ekkor lett volna magyar király...

De a Magyar Királyságnak ekkor nem volt saját királya, hatáskörét egy igen elbizakodott, ugyanakkor eléggé rokonszenves diktátor töltötte be, akinek a legrokonszenvesebb tulajdonsága mérhetetlen őszintesége: még azt sem titkolja, hogy ő, Habsburg-Lotharingiai József, Mária Terézia magyar királynő fia, a magyar trón egykor öntudatos várományosa, aki II. József néven a Német-római Birodalom császára, az Osztrák Örökös Tartományok, Csehország és Lombardia uralkodója, azaz a Habsburg Birodalom nyugati, illetve északnyugati felének törvényes császára és királya lett, azért nem akart Magyarország királya is lenni, mert a legfőbb céljai között szerepelt a Magyar Királyság felszámolása. Alakoskodni tehát nem volt hajlandó, s Magyarországon nem magyar királyként akart eltörölni minden magyar hagyományt, beleértve a magyar nyelvet is, hanem becsületesnek mondható hadüzenettel: átveszi ugyan a Magyar Királyságban az uralkodói jogkört, de ellentmond annak, hogy megkoronázzák, hisz ez együtt jár a koronázási esküvel és a hitlevél elfogadásával, ami arra kötelezné, hogy a Magyar Királyságot ne megsemmisítse, hanem erősítse... Nem akarja megszegni királyi esküjét, hát megtagadja az eskü letételét, nem akarja megszegni a hitlevélbe foglalt fogadalmát sem, hát annak elfogadását is megtagadja.

De a legfontosabb kérdésünk természetesen most az, hogy felelőssé tehető-e az 1784. évi erdélyi román felkelésért, amely nem felkelés, nem lázadás, hanem valami más, s ami sehol másutt az ismert korabeli világban nem történhetett volna meg.

Nagyon gyanús a Magyar Királyság öntudatos és elbizakodott diktátorának a magatartása a felkelés idején, de előtte és utána is. Gyanúsítottá teszi már a lázadás kezdetének idején, október 31-én öccséhez, Lipóthoz írott levele is. Ebben bevallja, attól tart, hogy kénytelen lesz példamutató csapást mérni a magyar nemességre, ha állhatatosan akadályozzák tervei megvalósításában. A példamutató csapás éppen az a felkelés lett volna, amely érthetetlen, ha nem pogromnak hívjuk. (Ha vagy másfél évszázaddal később történik mindaz,

ami 1784-ben Erdélyben történt, a hivatalos történetírás sem nevezhetné másnak, mint pogromnak.)

Nem hisszük, hogy ez lett volna a példamutató csapás... Van ugyanis a pogromszerű felkelésnek egy olyan oka is, amelynek nincs köze II. József magyarellenességéhez, de fontosságában felülmúl mindent, aminek következménye lehetett volna az 1784. esztendő minden borzalma... A történelemhamisítással, illetve az őstörténetcserével van összefüggésben, tehát azzal a legveszedelmesebb fegyverrel, amelyet II. József uralkodásának kezdete előtt három évtizeddel vett be a román mozgalom a fegyvertárába...

Biztosak vagyunk benne, hogy 1784-ben semmi rendkívüli nem történt volna, ha az 1732-ben indított nemzetiségi mozgalom talán vesztesre álló vezetője kétségbeesésében nem próbál ki egy olyan veszélyes fegyvert, amely rombolóképességben felülmúlhatatlan. E fegyver neve: történelemhamisítás politikai okokból... Vagy őstörténetcsere politikai okokból... Vagy hamis hivatkozás a nem is létező őshonosi jogra... De ezzel nem azt akartuk sugalmazni, hogy a Magyar Királyság és a Mohács utáni magyar királyok ellenségeskedésének minden rejtélyét képesek leszünk megfejteni a 18. században történtek hiteles bemutatásával, mindössze abban vagyunk teljes mértékben biztosak, hogy a 18. század utolsó előtti évtizedének rémtettei következményei a század első felében történteknek a következménye.

Miképpen hatott az 1735-ben bevetett fegyver 1784-ben?

Eddig azt mondtuk el, hogy amikor a Mohács utáni magyar királyoknak azok a főhivatalnokai, akik jobbak voltak udvaroncoknak, mint hivatását betölteni képes főtisztviselőnek, szövetségeseket kerestek a magyar király számára, a Magyar Királyság olyan lakói közül választanak szövetségest, akik igazságosnak, ugyanakkor veszélytelennek tartották azt a fajta háborúskodást, amelyben *nem a király ellen lázadnak fel, aki védekezni tudna, hanem olyanok ellen, akiket nem is ismernek, s akikről ők csak annyit tudnak, hogy a király haragszik rájuk...* De most hozzátehetjük: ha nincsenek a Micu-Klein fegyverével felvértezve, hiába tudják, hogy a király haragszik azokra a magyar nemesekre, akiket nem ismernek, kastélyaik, udvarházaikat bizonyosan nem égetik fel, s lakóin sem hajtják végre a halálos ítéletet, ha a Micu-Klein püspök által kezdeményezett történelemhamisítás, őstörténetcsere, az őshonosi jogra való hivatkozás – rendszerint papjaik segítségével – nem ébreszti rá arra őket, hogy azokat a kastélyokat nem véletlenül nekik kell felgyújtaniuk, lakóikat kiirtaniuk, mert azok valamilyen okból inkább őket illetnék meg, valamikor az ő elődeiké lehetett... Nincs erre semmi bizonyíték, de ha tanult emberek mondják, akkor nem véletlenül mondják... Az őshonos joggal felvértezve gyűlölik és ítélik halálra a betolakodó bitorlót, nem ismernek ennél megcáfolhatatlanabb igazságot,

legfeljebb az bizonytalanítja el őket bosszújuk igazságosságának kinyilatkoztatásakor, hogy vannak közöttük olyanok is, akik még emlékeznek arra, hogy apáik, nagyapáik ezt még nem így tudták, mert emlegették azt az országot, ahonnan betelepültek „őshonosnak” ebbe az országba...

Összegezőképpen hívjuk fel ismételtelen a figyelmet arra, hogy az őshonosi jogra való hivatkozás a felkelés idején azt igazolja, hogy akárminek nevezzük is mindazt, ami 1784-ben történt, a 18. század első harmadában kibontakozó román nemzeti mozgalom kezdeteinek ismerete nélkül nemcsak érthetetlenek maradnak számunkra, de nem is történtek volna meg... Arra a mozgalomra az országgyűlésben vívott közjogi küzdelem volt jellemző. De annak „a békés mozgalomnak” a megismerése nélkül nemcsak az 1784-ben történeteket nem lennének képesek felfogni, de a magyarországi nemzeti mozgalmak későbbi, romboló hatásukban sokkal félelmetesebb történeteit sem. Például a 19. század első felében születő Magyarország-ellenes irredenta mozgalmak történetét, vagy azt, hogy az 1848–49. évi magyar honvéd háború idején a magyarországi román „felkelők” a támadó fél, az Osztrák Császárság oldalán lépnek be a háborúba, és lehetőleg nem a magyar honvédséget, hanem a fegyvertelen magyar lakosságot választva ellenfélnek, követve ebben az 1784. évi felkelők példáját. A civil magyar áldozatok száma ez esztendőknél sokszorosa a 18. század végi felkelés áldozatainak.

VI. A SZENT KORONA INTEGRITÁSÁRA TÖRŐ 1848-49. ÉVI MOZGALMAK

1848-ban már az irredenta mozgalmak határozzák meg a magyar nemzet és a magyar nemzet ellenségeivel szövetséges nemzetiségi felkelők viszonyát. De a mérvadóknak tekintett történészeink többsége képtelen következtetéseket vonni a magyar nemzet ellen forduló nemzetiségek 1848. évi magatartásáról szólván... Leírják, hogy a Magyar Királyság nem magyar lakói örömmel üdvözölték a polgári forradalmat, de a szabadságért cserébe nem voltak hajlandók feláldozni nemzetiségüket. A valóság: a magyarországi nemzetiségek valóban örömmel üdvözölték a polgári forradalmat, de a korabeli magyar politika nem követelte, hogy a szabadságért cserébe áldozzák fel a nemzetiségüket. Utóbbi azon politikusaik hangoztatták, akik a nemzetiségi mozgalmak korábbi céljait már alárendelték az irredenta célnak. Magyarország feldarabolását akarták...

De hogy semmit se érthessünk félre, vegyük nagyon komolyan, azt, hogy a 19. század közepén az irredenta mozgalmak nem küzdenek a Habsburg Birodalom bomlasztásáért, de küzdenek az önálló magyar államiség ellen, meg akarják bontani a Szent Korona országai területi épségét. Így nem irredenta mozgalmak még a Habsburg-házi osztrák császár szemével nézve se, de irredenták ugyanazon Habsburg-házi magyar királyéval nézve. Látni fogjuk, hogy az Osztrák Császárság hivatalnokai és a román irredenta mozgalom vezetői el is fogadnak egy közös irredenta célt, amelynek lényege, hogy a Magyar Királyságtól elvett területet egyesítik Moldvával és Havasalfölddel, s az így létrejött, már elég nagy román államot az Osztrák Császársághoz csatolják... (De vegyük figyelembe már itt azt is, hogy a Magyarország-ellenes román irredenta mozgalom szervezői, illetve irányítói között ott találjuk a bukarestieket is, akik másképpen képzelik el a jövő Nagy-Romániáját.)

És a következő kérdést is nagyon komolyan kell vennünk:

Miképpen fogadták az erdélyi és a partiumi románok az örömhírt 1848 tavaszán, hogy a magyar rendek a jogkiterjesztés elve alapján megszüntették a rendi társadalmat a Szent Korona országaiban, ami azt is jelentette, hogy a Kárpát-medence minden román nemzetiségű lakosa a Szent Korona tagjává vált, természetesen felekezeti hovatartozásra való tekintet nélkül, azaz mind a görög katolikus, mind az ortodox románok, tehát mindannyian egyenrangúvá váltak a magyar, német és természetesen azokkal a román nemesekkel, akik már korábban a Szent Korona tagjaivá váltak, valamint a két rendi nemzet tagjaival, a székelyekkel és a szászokkal. S amikor a legfontosabb kérdéssé annak kellett volna válnia, hogy „az alkotmány sáncaiba” befogadottak miképpen gazdálkodhatnak ezután saját földbirtokukon... Ünnepléssel fogadták természetesen, de ez azoknak az ünneplése, akik addig nem idegenkedtek attól a fortélyos szövetségtől, melyet már több mint egy évszázada román vezető személyiségek a Habsburg-házi magyar királlyal kötöttek a Magyar Királyság ellen, és megerősítették a szövetségüket az immár négy évtizede létrehozott Osztrák Császárság olyan főtisztviselőségével, akik ugyan még nem rendelkezettek főhivatalnoki tapasztalatokkal, hisz az újonatú, 1848 tavaszán megalakított első osztrák nemzeti kormány hivatalnokai, de a román irredentákkal való együttműködést szívesen vállalták. Annál is inkább, mert nem volt nehéz felismerniük, hogy osztrák szempontból is mennyire előnyös a román irredenta terv: olyan Nagy-Románia létre-

hozása, amely az Osztrák Császárság része lesz... A román irredenta mozgalom szervezői és irányítói természetesen nem hozhatták nyilvánosságra az irredenta célt, de annak megvalósulása reményében döntenek úgy, hogy a Magyar Királyság románjaiból – akik immár több hónapja a Szent Korona tagjai – szervezett szabadcsapatok saját országuk, a Magyar Királyság honvédő háborújában az agresszív fél, az Osztrák Császárság oldalán lépjenek be a háborúba. E szabadcsapatok néha meg is ütköztek a magyar honvédség alakulataival is, de miképpen elődeik 1784-ben, ők is elsősorban a védtelen magyar városok és falvak lakóit tekintik legyőzendő, illetve kiirtandó ellenfélnek... Nagy rejtély ez is, nem fejthető meg könnyen... Felfoghatóvá válik, ha figyelembe vesszük, hogy nem mondtak le a már létező irredenta mozgalom célkitűzéseiről, s azokat tekintették mindennél fontosabbnak...

Beszéljünk még a román irredenta mozgalom kibontakozásáról. Induljunk ki abból, hogy ha figyelembe vesszük mindazt, amit a Habsburg Birodalom és a román mozgalom nem véletlenül fortélyosnak nevezett szövetségének múltjára

lépnek be a háborúba a támadó fél, az Osztrák Császárság oldalán, hanem a szerbek is, de mind a szerb, mind a román szabadcsapatok, ha csak tehetik, nem a honvédséget, hanem a fegyvertelen magyar lakosságot választják ellenfélnek – követve ebben az 1784. évi román felkelők példáját. De a civil magyar áldozatok száma ez esztendőknben sokszorosa az 1784. évi áldozatoknak...

És ami miatt félelmetességében felülmúlhatatlannak neveztek fentebb mindazt, amit a román szabadcsapatok elkövettek, az nem más, mint az, hogy a román harcosok már mint a Szent Korona tagjai támadnak a honvédelmi háborúját vívó magyarságra. Az 1848–49. évi román (és szerb) népfelkelésről is megállapíthatjuk, hogy érthetetlen – hacsak nem pogromnak hívjuk... Sok helyütt asszonyokat, csecsemőket, aggastyánokat gyilkoltak halomra. Az erdélyi Kisenyedet, Nagyenyedet, Zalatnát felégették, magyar lakosságát kiirtották... Miképpen a délvidéki Földváron és Zentán...

A román mozgalom irredentává válásával és a fortélyos szövetség felújításával sok mindent meg lehet indokolni, de

A román harcosok már mint a Szent Korona tagjai támadnak a honvédelmi háborúját vívó magyarságra

ról tudunk, akkor nagyon is természetesnek tűnik számunkra fentebbi állításunk, hogy a román irredenta mozgalom 1848–49-ben nem irredenta még a Habsburg-házi osztrák császár szemével nézve, de irredenta ugyanazon Habsburg-házi magyar királyéval nézve. És az osztrák császár (aki egy személyben magyar király is), illetve az 1848-ban alakult osztrák nemzeti kormány (amely az osztrák történelem első nemzeti kormánya, és alakulásakor még egyenrangú az ugyancsak 1848-ban alakult magyar nemzeti kormánnyal), 1848 őszen úgy dönt, hogy átveszi a tavasszal megszüntetett birodalmi kormány hatáskörét. S mert a magyar kormány ez ellen tiltakozik, háborúval kényszerítenék engedelmességre, de annak a háborúnak a célja már irredenta is, mert a Magyar Királyságot feldarabolná, egyetértve azokkal a román irredentákkal, akik a Magyar Királyságtól elvett területeket egyesítenék a két román fejedelemséggel, Moldvával és Havaselvével is, s az így létrejött Nagy-Romániát önálló államisággal ugyan, de beolvastatnák az Osztrák Császárságba.

És 1848 őszen a magyar–osztrák háború ki is tör, s 1848–49-ben megismétlődik ugyanaz, ami 1784-ben. Igaz, az 1848–49. évi magyar honvédő háború idején a magyarországi nemzetiségi kisebbségek közül már nemcsak román „felkelők”

a tömeggyilkosságokat nem... Az összefüggés az irredenta mozgalom céljai és a tömeggyilkosságok között kimutatható, de mindössze azzal, hogy mindkettőt történelemhamisítással igazolják.

Mert a fékevesztett gyűlöletet, amellyel a román szabadcsapatok az 1848–49. évi tömeggyilkosságokat elkövették, nem lehet magával az irredenta céllal megindokolni... De azaz igen, hogy ismét bevetették azt a fegyvert, amely rombolóképességben felülmúlhatatlan, s amelyet 1784-ben próbáltak ki először. Hogy is neveztük e fegyvert? Történelemhamisítás politikai okokból? Vagy östörténetcsere politikai okokból? Vagy hamis hivatkozás a nem is létező őshonosi jogra?

Hatott tehát megint a méreg. A hamis mítoszok, az östörténetcsere a fantáziadús történelemhamisítás mérgező virágai.

VII. VILÁGOS ÉS TRIANON MEGJÖVENDŐLÉSE A XIX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

A magyar államférfiak közül Széchenyi István az, aki elsőként, már a harmincas évek közepén, 1834-ben felfigyelt e

nagy veszedelmekre. Könyvet is írt róluk, a *Hunniát*, amelyet sajnos akkor még nem jelentetett meg.

Az Osztrák Császárság fenyegetéséről írja: „*Volna a monarchia másik részének képviseleti alkotmánya, nekünk pedig nem, mirajtunk lenne akkor a sor hazánk belső idegeit szerinte alkalmazni. De mivel Ausztriának képviseleti alkotmánya nincs, sőt ilyesről szinte még sejdítése sincs, nekünk pedig, hála az Egeknek, van, azért nem rajtunk áll az utánozás...*”

A nemzetiségeknek a Szent Korona országai területi épségét veszélyeztető mozgalmára is Széchenyi István figyelt fel elsőként a magyar politikusok közül. „Ők – írja a Hunniában – a Szent Korona országainak a magyar nemzet ellen forduló nemzetiségeiről – nem védelmezik sajátjukat, létüket, de minket, magyarokat igyekeznek kiszorítani, legszívtelenebb-, legirgalmatlanabbul, elpusztult sajátunkban, eltörölt létünkben osztozandók...”¹³ Ez összetett mondatot a Hunnia egyik körmondatába ékeli, mégpedig akkor, amikor azt veszi számba, hogy „nyelvünk és sajátosságunk kifejtésében előhaladni” mi célból kell. Hogy „megsemmisítésünk ellen védelmezzük magunkat”. De honnan tudja, hogy Magyarországot már irredenta mozgalmak fenyegetik? Jövendő? Rossz előérzeteit fejt ki? Valóban tudomása van már ekkor az irredenta mozgalmakról?

Tudomása lehetett róla, hiszen e rémképeket nem csak ő látja a magyar államférfiak közül. Deák Ferenc az illír és a pánszláv mozgalmakra gondolva fogalmazza meg 1842-ben, hogy „a Monarchiát veszély, Magyarország önállását s nemzetiségét halál fenyegeti”.¹⁴ Wesselényi Miklós is elsősorban a pánszláv mozgalmakat veszi tekintetbe, amikor – ugyancsak a negyvenes évek elején – felkiált: „Veszély fenyeget, oh hon!, veszély, olyan, milyen még sohasem!”

VIII.

A LEGFELFOGHATATLANABB, DE LEGFORTÉLYOSABB SZÖVETSÉG VÉGNAPJAI

Szóljunk a végnapjairól is ama legfelfoghatatlanabb, de legfortélyosabb szövetségnek, amelyet a Habsburg-házi magyar királyok vagy főhivatalnokaik kötnek a Magyar Királyság megtörhetetlen közjogi intézményrendszere – benne a méltán nagyra becsült történelmi magyar alkotmány és a Szent Korona mint a hajdanvolt szakrális király jogutódja – felszámolása érdekében, majd 1848-ban már Magyarország feldarabolását is célul tűzve ki. Szóljunk erről olyan tárgyilagosan, hogy igazságszeretetünk, igazságtiszteletünk ne sérüljön, de ironikus hangvételünket is hagyjuk azért érvényesülni.

Az 1848–49. évi vesztes magyar honvédő háborúban az Osztrák Császárság győzött, az agresszor, de nem a Magyar Királyság románjainak és szerbjeinek (mindkét nemzetiség szabadcsapataiban ott harcolnak azok, aki a rendi társadalomnak az 1848. évi megszüntetésével váltak tagjaivá a Szent Koronának) támogatásával, hanem egy orosz cár, I. Miklós segítségével, akit nemcsak azért tartunk az összes orosz cárok egyik legalkalmatlanabbjának, mert a Habsburg-ház oldalán léptette be hadait a háborúba, hanem mert győzelme után úgy viselkedett, mintha nem az ő tábornokai előtt tették volna le a magyar honvédek a fegyvert 1849-ben Világosnál, s lemondott a győztes szerepéről, átváltozott szolgává. S mintha semmit sem tudott volna arról, ki és miért kezdte a háborút, Ferenc József ifjú császár szolgájaként a honvédő háborúban részt vevő tábornokokat ki is szolgáltatta a győzelemre segített osztrák hadsereg tábornokai bosszújának, akik úgy igyekeztek szabadulni az abból eredő szégyénérzetüktől, hogy alulmaradtak a magyar honvédséggel vívott harcukban, hogy a háborúért felelős osztrák főtisztviselőkkel egyeztetve a legvitézesebb magyar tábornokokat kivégeztették, más főtiszteket börtönbüntetéssel sújtottak... A „győztesnek” nevezett Osztrák Császárság legkérlelhetlenebb főhivatalnokai végre akarták hajtani a Magyar Királyság felszámolásának nem is annyira „titkos” tervét. Feldarabolását el is kezdték, de az 1849 utáni magyar ellenállást nem sikerült megtörniük, s elsősorban azért nem, mert a '49 előtt még Habsburg-párti magyar főurak is részt vettek benne, akik felismerték, hogy a Szent Korona magyar megsértőivé válnának, ha az álgyőztesekkel cinkosságot vállalva belenyugodnának abba, hogy mit terveznek a Szent Korona védelmében álló Magyar Királyság ellen...

Az 1867. évi kiegyezéssel aztán helyreállt a jogfolytonosság, ami azt is jelentette, hogy a Magyar Királyság a területi integritását is visszanyerhette. De csak 1920-ig őrizte, s akkor sem a Habsburg-háznak, hanem ellenkezőleg, a Habsburg-ház ellenségeinek sikerült megtörni a Szent Korona országai területi épségét, mégpedig az első világháborút követő párizsi békekonferencián, amikor a kulisszák mögül diktáló lehatalmasabbak azon felfoghatatlan utasítását kellett végrehajtaniuk a kulisszák előtt tüsténkedőknek, hogy mindegy, mire hivatkozva, de darabolják fel a Magyar Királyságot, meghagyva belőle valamennyit, talán egyharmadát... S ezt nyugodt, de gonosz lélekkel tették, s nyugalomuk annak köszönhető, hogy biztosak voltak benne, hogy egy ország nem élheti túl, ha minden elfogadható érvelés nélkül területét egyharmadára csonkítják. És betegessé hatalmasodó cinizmusukban a fel-

¹³ Széchenyi István: Hunnia, 1858, 101–102.

¹⁴ Deák Ferenc: 1992. 292.

számolandó ország területéből a legnagyobb darabot éppen a világháború egyetlen hivatalosan is vesztes államának adják, Romániának. De gonoszsággal is fűszerezett cinizmusukban még a Habsburg-ház egykori birodalma nagyobbik feléből Ausztria néven meghagyott örökös tartományokhoz is csatolnak Magyarországból vagy kétmegyéni területet. Kárörömmel gondolva közben arra, hogy a Habsburg-ház ennek a sikernek már nem örvendhet, mert magától az uralkodóháztól az utolsó négyzetmétert is elveszik, s így a történelem színpadán már nem marad helyük. S diadaluk ünneplésekor eszükbe se jutott, hogy nekik vajon miképpen sikerülhetett olyan könnyen, ami a Habsburg-házi császár- királyoknak nem sikerült... Pedig ha ezen méltóképpen elgondolkoznak, akkor talán rádöbbennek arra, hogy a Magyar Királyságtól elvett területeknek majdnem az egészét, tehát kis híján kétharmadát éppen azok között a népcsoportok között osztották szét, akik a birodalom két felének egységesítéséért vívott harcában leghűségesebb szövetségesei voltak a Habsburg-házi királyoknak, illetve főhivatalnokaiknak. És nagy kár, hogy erre nem döbbsentek rá, mert akkor kiteljesedő kárörömükben Trianon esztendejének minden jelentős újságjában közölték volna, mire döbbsentek rá, s azokból az újságokból a mai Kárpát-medence és egész Európa hivatalos, azaz mérvadó történései is bizonytalanságot szereznének a döbbsentes felismerésről, s olvasgatván és megvitatván talán még arra is rájönnének, mi a titka annak, hogy az erdélyi román görög katolikus egyház Micu-Klein nevű püspökének a 18. század első felében kezdődő, eleinte veszélytelennek, sőt jelentéktelennek látszó országgyűlési küzdelméből miképpen bontakozhatott ki az a nemzetiségi mozgalom, amely valóban veszélyeztette mindazt, ami Erdély és Partium számára a legfontosabb volt: a néhány évtizeddel korábban megerősített alkotmány sértetlensége, a Szent Korona oltalmazó hatalmával együtt... És rengeteg ártatlan ember élete.

IX. A SZENT KORONA ÉS A NEMZETISÉGI KÉRDÉS. A MAGYARORSZÁGI NEMZETISÉGEK A SZENT KORONA MISZTÉRIUMÁBAN (2.)

A legfontosabb bizonyítékát annak, hogy a Szent Korona rejtélyes hatalma a történelmi Magyarország nemzetiségei számára elsősorban a megmaradásuk, nemzetiségi kibonta-

kozásuk feltételeit biztosító jogok tiszteletben tartását garantálta, leghitelesebben az egykori Magyarország-ellenes, román irredenta vezetőknek a Magyar Királyság feldarabolása utáni nyilatkozataiban találjuk meg.

Érdeemes megismerkednünk a nyilatkozataikkal: azokéval, akik diadalittasan válnak Trianon után román állampolgárokká, aztán kijózanodván, felismerik azt is, hogy mit veszítettek azzal, hogy „kimenekítették” őket a Szent Korona védőboltozata alól...

Kezdjük Alexandru Vaida-Voevod nyilatkozataival. Ő kérelmetlenül irredenta volt annak idején, de 1923-ban a következőket nyilatkozta: „Magyarországon kezünkben volt a törvények védőpajzsa: a törvények számunkra is törvények voltak.”¹⁵ Ugyancsak a húszas években a fentiekből messzemenő következtetést is levon: „Magyarországon nem voltunk rabszolgák. Kezünkben volt a törvények pajzsa, melyek a románok számára is törvények voltak. Ma úgy kezelnek minket, mint valami törvényen kívüli ellenséges elemet.”¹⁶

Ámde hallgassunk meg másokat is. Ugyancsak 1923-ban a bukaresti Timpulban így panaszkodik az egykori magyar királyság egykori kisebbségi románja: „Mi hozzá vagyunk szokva a törvényességhez. Így éltünk a magyarok alatt, és így győztünk a törvényesség által. Nem akarunk elveszni a lelelemibb jogok hiánya miatt éppen a mi országunkban, melyet másképpen álmodtunk. Adjátok meg nekünk a törvényességet.”¹⁷

Ştefan Pop-Cicio pedig (az egykori román irredenta mozgalom másik híres vezéregyénisége) így nyilatkozik az 1927. évi választások után: „A magyarok alatt csendőrszuronyok között mentünk a választási urnák elé, de nyíltan szavazhattunk a Román Nemzeti Pártra. Most egész falvaknak tiltották meg, hogy a szavazóurnák elé járuljanak, és megbízottaink előtt a román csendőr-százados parancsot adott csendőreinek, hogy löjék le azokat, akik az urnákhoz közelednek. A magyar uralom alatt, ha egy csendőr megvert egy román választópolgárt, jelentést tettünk ellene. A magyar bíró 3 évre ítélte el a csendőrt. Ma – és e tényről fájdalommal kell elmondanom – a román bírák meghamisítják a szavazás eredményét, mert tudják, hogy cselekedetük amnesztia alá fog esni. Elveszett ország az, amelyikben – mint nálunk – a katonaság politizál és a bírák szavazatokat hamisítanak.”¹⁸

Vaida-Voevod, Ştefan Pop-Cicio és mások – román állampolgárokká vált román nemzetiségű volt magyar állampolgárok – tehát nosztalgiával gondoltak a régi Magyarország

¹⁵ Idézi Bíró Sándor: Kisebbségben és többségben. Románok és magyarok, 1867–1940. Bern, 1989. 298.

¹⁶ Adevarul. 1923. nov. 11.

¹⁷ Timpul. 1923. ápr. 13.

¹⁸ Bíró Sándor: Kisebbségben és többségben. Románok és magyarok, 1867–1940. Bern, 1989. 528.

jogrendszerére, a Szent Korona meghatározta világra, és nyilatkozataikban hitet tettek amellett, hogy román nemzetiségű magyar állampolgárokként a dualizmus kori Magyarországon, azaz a Szent Korona védőboltozata alatt biztonságban érezték magukat.

Fűzzük még hozzá a fentiekhez:

A horvát képviselők a kiegyezés után nem oktanul, nem érdemtelenül és nem jogtalanul hivatkoztak a Szent Korona hatalmára, amikor a magyar országgyűlésen nemzetiségük sérelmeit próbálták megindokolni. Hiszen szerintük a Magyar Királyság a Szent Korona birodalma, „*amelynek minden állampolgára Hungarus s a magyar csak nemzetiség, amelynek*

nincs több joga, mint egyéb nemzetiségeknek”¹⁹. A horvát képviselők ezzel nem pánszláv gondolatot fejtettek ki. Akkor sem, ha sérelmeiknek nem volt reális alapja. Tehát akár hiteles, akár hiteltelen sérelem alátámasztására vetették fel a horvát képviselők a Szent Korona eszméjét, amit a Szent Korona-tagságról állítottak, az hiteles volt. Amikor a Szent Korona-tagságra hivatkoztak, akkor Magyarország minden horvát nemzetiségű választópolgára teljes jogú tagja volt a Koronának.

Joggal állíthatjuk tehát, hogy elsősorban a Szent Koronának köszönhetően tudott hosszú ideig békességben megférni egymás mellett a Magyar Királyságban a magyar nemzet a nemzetiségekkel.

A Szent Korona az Országház kupolatermében

¹⁹ Miskolczi Gyula: A horvát kérdés története és irományai a rendi állam korában. In: Magyarország újkori történetének forrásai. Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez. I–II. Budapest, 1927–1928. I. 170. Vö. Eckhart Ferenc: 1941. 277.